

Styre: Universitetsstyret

Styresak: 122/16

Møtedato: 29.09.2016

Dato: 19.09.2016

Arkivsaksnr: 2014/11859

Rammer for organisering av universitetets satsing på «Klima- og energiomstilling»

Henvisning til bakgrunnsdokumenter

- «Hav, liv, samfunn» - strategi 2016-2022
- Styresak 67/14 Eventuelt
- Styresak 121/14 Forskningsetikk – energiomstilling – bærekraftig utvikling
- Styresak 6/15 Oppfølging av UiBs satsing på klima og energiomstilling
- Styresak 5/16 Om oppfølging av universitetets strategi
- Styresak 6/16 Om organisering av universitetets strategiske satsinger - Rammer for organisering av "Globale samfunnsutfordringer"
- Styresak 85/16 Organisering av universitetets strategiske satsinger - Forslag til organisering av "Globale samfunnsutfordringer" og universitetets marine satsing
- Forslag fra Det matematisk-naturvitenskapelige fakultet av 14.9.2016 om ny organisering (vedlegg)

Saken gjelder:

Universitetsledelsen har som del av strategiarbeidet hatt en grundig dialog med fakultetene om organisering av universitetets strategiske satsinger «Marin satsing, Klima- og energiomstilling og Globale samfunnsutfordringer». Målet har vært å sikre en helhetlig struktur som forutsetter forankring i ett ansvarlig fakultet som får et tydelig lederansvar for satsingen. I sak 6/16 og 32/16 ble det vedtatt prinsipper for organisering av disse satsingene og i sak 85/16 ble rammer for «Globale samfunnsutfordringer» og universitetets marine satsing vedtatt.

Med dette som utgangspunkt skisseres det i denne saken også et konkret forslag om organisering av universitetets satsing på «Klima- og energiomstilling» med MN-fakultetet som ansvarlig fakultet. Universitetsledelsens hovedbegrunnelse for å anbefaler å legge satsingsområdet til MN-fakultet er at «Klima- og energiomstilling» har et klart faglig tyngdepunkt ved fakultetet og at de andre fakultetene står samlet om denne plasseringen.

Begrunnelse for valg av ansvarlig fakultet er nærmere omtalt i vedlagte notat.

Forslag til vedtak:

1. Styret beslutter å legge ansvaret for universitetets satsing på «Klima- og energiomstilling» til Det matematisk-naturvitenskapelige fakultet
2. Styret ber om at en modell der MN-fakultetet gis ansvaret for å koordinere satsingsområdet utredes med bred deltakelse fra universitetets fagmiljøer

Kjell Bernstrøm
universitetsdirektør

19.09.2016/Tore Tungodden

Vedlegg:

1. Saksframstilling
2. Notat fra MN-fakultetet

Saksframstilling

Styre:
Universitetsstyret

Styresak:
122/16

Møtedato:
29.09.2016

Arkivsaksnr:
2014/11859

Rammer for organisering av universitetets satsing på klima- og energiomstilling

Bakgrunn

I 2014 ble det gjennomført en bred internasjonal evaluering av universitetets to strategiske satsingsområder utviklingsrelatert- og marin forskning, sak 34/14. Evalueringen konkluderte med at universitetets forskning og utdanningsprogrammer holder en høy faglig standard. Samtidig påpekte panelene at det er en svak overordnet organisering og at strukturen er kompleks og til dels uoversiktlig.

Evalueringene var en viktig del av kunnskapsgrunnlaget for strategiarbeidet og for prosessen med å få plass en bedre organisering av universitetets strategiske satsingsområder. Målet har vært en mer tydelig og helhetlig organisering av de satsingsområdene som er vedtatt forbindelse med universitetets strategi 2016-2022, «Hav, liv, og samfunn»:

- Globale samfunnsutfordringer
- Marin forskning
- Klima- og energiomstilling

Det fremheves også i strategien at UiB skal utrede og etablere gode modeller og incentiver for forskning, forskerutdanning og undervisning på tvers av fakulteter og fag, og bygge videre på tematiske satsinger som gjennom høy faglig kvalitet bidrar til å svare på vår tids store samfunnsutfordringer

I styresak 6/16 ga styret sin tilslutning for prinsipper for organisering av universitetets tverrfaglige satsinger. Prinsippene slår fast at ett fakultet skal ha lederansvar for satsingsområdet og at dekanene skal utgjøre styringsgruppe. Styringsgruppen rapporterer til Styret ved faste milepæler, som del av oppfølgingen av strategiarbeidet. Med dette som utgangspunkt skisseres det i denne saken også et konkret forslag om organisering av universitetets satsing på klima- og energiomstilling med MN-fakultetet som ansvarlig fakultet. I sak 85/16 ble rammer for «Globale samfunnsutfordringer» og universitetets marine satsing vedtatt.

Status for universitetets satsing på klima- og energiomstilling

Klimaforskningen ved Universitetet i Bergen (UiB) har røtter helt tilbake til starten av 1900-tallet, da Vilhelm Bjerknes grunnla bergensskolen i meteorologi. Denne gjorde moderne meteorologi og klimaforskning til en eksakt vitenskap. I dag bærer Bjerknessenteret for klimaforskning navnet til Bjerknes, men forskning på klima og energiomstilling finner i økende grad sted på tvers av alle UiBs fakulteter, fra språk- og samfunnsvitenskap til juss og realfag. Det forventes mer tverrfaglighet, mer samarbeid på tvers av sektorer og en tydeligere samfunnsrelevans i forskningen. Dette gjelder spesielt i forskning på klima og energiomstilling, hvor problemstillingene sjelden kan begrenses til enkeltdisipliner.

Forskning på klima og energiomstilling er også tett knyttet opp mot UiBs to andre satsingsområder: «Marin satsing» og «Globale samfunnsutfordringer».

Arbeidet med å etablere tydelige institusjonelle rammer for universitetets satsing på «Klima- og energiomstilling» har foregått i lengre tid. I styremøte 19.6.14, sak 67/14, orienterte rektor om at UiB ønsker å gjøre «Klima- og energiomstilling» til et satsingsområde ved UiB. Styret ba om at universitetsledelsen skulle arbeide videre med å etablere dette satsingsområdet. I sak 121/14 ble styret orientert om en rekke policydokumenter som knytter seg til behov for nye prioriteringer og strategier for en langsiktig omlegging av forskningens innretning ved UiB.

Med dette som utgangspunkt ble klima- og energiomstilling synliggjort som et tredje satsingsområde ved UiB i strategi 2016-2022.

Forslag til ny organisering

Som en del av prosessen med å klargjøre rammer og organisering for universitetets satsing på «Klima- og energiomstilling» har det vært møter mellom universitetsledelsen og ledelsen ved MN-fakultetet. Basert på disse drøftingene har MN-fakultetet utarbeidet et notat som følger som vedlegg til denne saken.

I notatet stiller Det matematisk-naturvitenskapelige fakultet seg meget positiv til at Universitetsstyret har vedtatt at «Klima- og energiomstilling» skal være et strategisk satsningsområde for UiB. MN-fakultetet vil svært gjerne bidra til at den vedtatte satsingen virkeliggjøres på tvers av UiB og i samvirke med våre omgivelser, og tilbyr seg å koordinere satsingen, i tråd med UiBs samfunnsoppdrag og strategi «Hav, Liv, Samfunn». Fakultetet fremhever at energitilgang og klimaforhold – og endringer i disse – er grunnleggende rammevilkår for all samfunnsutvikling, og derfor ikke begrenset til et naturvitenskapelig perspektiv. Fakultetet vil realisere UiBs satsing gjennom tverrfaglighet, kunnskapsklynger, nye utdanningsløp og en styrket bidrags- og oppdragsforskning.

Fremtidig organisering har vært tema i de faste dialogmøtene mellom universitetsledelsen og dekanene. På grunnlag av premissene skissert ovenfor, notatet fra MN-fakultetet og drøftinger i dekangruppen, anser universitetsledelsen at å tildele et MN-fakultetet ansvar for å koordinere universitetets satsing på «Klima- og energiomstilling» gir de mest hensiktsmessige rammene for videre utvikling. Fakultetet representerer et naturlig faglig tyngdepunkt for satsingen og har flere internasjonalt ledende fagmiljøer som allerede er tverrfaglig i sin orientering. Som notatet fra MN-fakultetet viser er det også en rekke sterke forskningsgrupper ved de andre fakultetene som også må integreres i universitetets helhetlige satsing på feltet.

Det anbefales at styret gi sin tilslutning til at ansvaret for universitetets satsing på «Klima- og energiomstilling» legges til MN-fakultetet og at det arbeides videre med å utrede en fremtidig organisering.

Som del av prosessen vil portefølje, oppgaver, bemanning og ressurser gjennomgås for å sikre at det både oppnås en hensiktsmessig integrasjon i fakultetets virksomhet og at den nye løsningen ivaretar det institusjonelle ansvaret for å koordinere universitetets satsing på feltet.

Det opprettes en prosjektgruppe som ledes av dekan Helge K. Dahle ved MN-fakultetet

Prosjektgruppen vil bli supplert med representanter fra de øvrige fakultetene.

Prosjektgruppen får følgende mandat:

- Utrede et faglig program for den strategiske satsingen
- Utrede hvordan arbeidet med å koordinere universitetets satsing på «Klima- og energiomstilling» kan organiseres innenfor MN-fakultetet på en slik måte at det styrker hele universitetet
- Utrede hvordan de tverrfaglige perspektivene best kan ivaretas gitt organisering med ett ansvarlig fakultet
- Utrede hvordan samarbeidet med eksterne partnere skal håndteres som del av universitetets satsing
- Foreslå virkemidler som kan bidra til økt ekstern finansiering og styrket profilering

Prosjektgruppen leverer sin innstilling 15.11.2016. Saken blir lagt fram for behandling i universitetsstyret 1.12.2016.

Universitetsdirektøren sine kommentarer:

Universitetsstyret ved UiB vedtok 29.10.15 en ny strategi for perioden 2016-2022 med tittelen «Hav, liv, samfunn». Som en del av strategien vedtas «Klima- og energiomstilling» som et tredje satsingsområde samtidig som «Globale samfunnsutfordringer» og universitetets marine satsing videreføres.

Som omtalt i sak 30/16 har universitetsledelsen som en del av oppfølgingsarbeidet til strategien hatt en aktiv dialog med fakultetene for å klargjøre rammer for organisering av universitets strategiske satsinger. Dette har vært et sentralt tema i møter og samlinger i dekangruppen. En sterkere organisering av de strategiske satsingsområdene ved UiB er svært viktig for å realisere ambisjonene i den nye strategien og regjeringen langtidsplan for forskning. I sak 85/16 vedtok universitetsstyret rammer for organisering av «Globale samfunnsutfordringer» og universitetets marine satsing.

Universitetsledelsens hovedbegrunnelse for å anbefaler å legge satsingsområdet til MN-fakultet er at «Klima- og energiomstilling» har et klart faglig tyngdepunkt ved fakultetet og at de andre fakultetene står samlet om denne plasseringen.

Som en del av det planlagte utredningsarbeidet for å konkretisere satsingen er det svært viktig å sikre at ny organisering favner om alle fakultetene ved UiB og ivaretar ambisjonene om økt tverrfaglighet.

Universitetsdirektøren forutsetter at videre utredning legger til grunn at de økonomiske rammene til satsingene videreføres på dagens nivå. Organiseringen av satsingene skal ikke medføre endringer i fullmaksstrukturen på institutt- og fakultetsnivå.

19.09.2016/Tore Tungodden

Universitetsledelsen,
Universitetet i Bergen

Deres ref

Vår ref

Dato

14.09.2016

UiBs strategiske satsing på klima- og energiomstilling

Introduksjon

Det matematisk-naturvitenskapelige fakultet (MN) er meget positiv til at Universitetsstyret har vedtatt at klima- og energiomstilling skal være et strategisk satsningsområde for UiB. MN vil svært gjerne bidra til at den vedtatte satsingen virkeliggjøres på tvers av UiB og i samvirke med våre omgivelser, og tilbyr med dette å koordinere satsingen, i tråd med UiBs samfunnsoppdrag og strategi *Hav, Liv, Samfunn*.

Energitilgang og klimaforhold – og endringer i disse – er grunnleggende rammevilkår for all samfunnsutvikling, og derfor ikke begrenset til et naturvitenskapelig perspektiv. Vi vil realisere UiBs satsing gjennom tverrfaglighet, kunnskapsklynger, nye utdanningsløp og en styrket bidrags- og oppdragsforskning. Sentrale mål på en vellykket satsing er velutdannede studenter, forskningsresultater og innovasjoner som bidrar til næringsutvikling og bedre forvaltning, og formidling som er med å forme samfunnet.

MN har gode forutsetninger for å ta på seg dette ansvaret. Klima og energi, i tillegg til marin forskning, har lenge vært hovedfokus for fakultetet og er også de overordnede profilområdene i MNs strategi 2016–2022. Fakultetet er i dag på vegne av UiB vertskap for bl.a. Bjerknessenteret for klimaforskning (<http://www.bjerknes.uib.no>) og EnergyLab (<http://www.uib.no/energy>). Begge er tverrfaglige, inkluderer eksterne partnere og har sine respektive tyngdepunkt i UiBs kommende klima- og energiklynger. Bjerknessenteret er et viktig utgangspunkt for satsingen på klima og energiomstilling. Senteret er dagens knutepunkt for klimarelatert samarbeid på tvers av fag og avdelinger med ca. 100 tilknyttede UiB-ansatte, inkludert postdoktorer og stipendiater, og for UiBs vekselvirkning med eksterne samarbeidspartnere og samfunnet generelt. EnergyLab er i dag en tematisk "møteplass" organisert av Geofysisk institutt/MN på vegne av UiB.

MN har enhetlig ledelse med ansatt dekan. Når MN nå tilbyr seg å koordinere denne satsningen, ligger dermed ansvaret hos dekanen. Dekanen vil oppnevne en faglig ansvarlig for satsingen i linjen under dekan med arbeidstittel dekan, evt direktør, for klima og energiomstilling.

For nærmere å konkretisere satsingens innhold og organisering på tvers av UiB bør det nedsettes en representativ arbeidsgruppe, i likhet med tilsvarende arbeidsgrupper nedsatt for satsingene globale samfunnsutfordringer og marin forskning. Vi vil ta på oss å lede en bredt sammensatt prosjektgruppe som utarbeider et forslag til program for UiBs satsing på klima og energiomstilling, herunder hvordan satsingen skal bli tverrfaglig og institusjonsomspennende og hvordan samarbeidet med eksterne institusjoner skal videreutvikles. Vi foreslår at dekan Helge K. Dahle oppnevnes til å lede dette arbeidet.

Tverrfaglig satsing

UiB har alle muligheter, gode forutsetninger og noen utfordringer knyttet til å ta nasjonalt lederskap på forskning og utdanning innenfor klima- og energiomstilling. I tillegg til å identifisere en overordnet satsing på dette området, har Universitetsstyret gitt UiBs ledelse "fullmakt til å arbeide videre med sikte på å etablere to tverrfaglige sentre innenfor henholdsvis klima og energiomstilling, og bærekraftig energi" (S 6/15).

Energylab ved MN har fokus på bærekraftig energi mens Senter for klima og energiomstilling (CET) som nylig ble opprettet ved SV har fokus på klimatiltak, klimaeffekter og energiomstilling

Klima- og energiomstilling har fram til nå i stor grad hatt et naturvitenskapelig fokus, men relevant kompetanse, aktivitet og faglig entusiasme er økende ved samtlige av UiBs fakultet, inkl. museet Det følgende er vår overordnede, om enn ufullstendige gjennomgang av grunnlaget for å satse innen klima- og energiomstilling i henhold til UiBs strategi for 2016–2022 *Hav, Liv, Samfunn*:

Vi utforsker Internasjonalt ledende forskning er representert på tvers av UiB, fra enkeltpersoner via disiplinære eller tematiske forskningsgrupper til etablerte forskningssentre. Noen eksempler er språkets rolle og hvordan en oppfatter risiko og endring (Fløttum, HF; Bøhm, Psyk), klimaets innflytelse på menneskets utvikling (Henshilwood, HF), Bergen Pacific Studies (Hvidding, SV/Museet), miljø- og ressursforvaltningsrett (Juss), forskning på fornybar energi (f.eks. jordvarme, havvind, biobrensel, MN), forskning på byers rolle i det grønne skiftet (Haarstad, SpaceLab, SV), og en rekke klima- og energirelaterte utviklingsprosjekt ved Senter for vitenskapsteori (HF) og Senter for internasjonal helse (MOF). "Senter for klima og energiomstilling" ved SV (CET; SV, S 40/2016) skal dekke hele bredden av tverrfaglig klimaforskning, inkludert effekter av klimaendringer på samfunn, utvikling av klimatjenester, forskning om omstilling på samfunns- og individnivå, samt helsemessige implikasjoner.

Bjerknessenteret og EnergyLab har samarbeid eller felles møteplasser med alle de nevnte UiB-aktører. Det eksisterer videre et utstrakt samarbeid mellom UiBs klima- og energiforskningsmiljø, spesielt ved MN, og UiBs randsoner, inkludert Uni Research, CMR og Nansensenteret. For energitemaet ligger det også et stort potensiale i videreutvikling av samarbeidet med Høgskolen i Bergen (HiB), NHH, NCE Maritime CleanTech og GCE Subsea i tillegg til regionale myndigheter. Forholdene ligger til rette for tverrfaglig forskning

på det høyeste vitenskapelige og mest samfunnsrelevante nivå.

Vi utdanner Det finnes en rekke vellykkede eksempler på tverrfaglig undervisning ved UiB knyttet til klima- og energispørsmål. Noen eksempler er Bergen Summer Research School, landets første online-klimakurs ("Causes of climate change", MOOC med 6000 deltakere), de nasjonale forskerskolene for klimaforskning ResClim/CHESS, UiB og MNs Senter for fremragende utdanning bioCEED, Masterprogram og den kommende siv.ing.-utdanningen i energi. Det er også store forventninger knyttet til fortsettelsen av GFI og Bjerknessenterets samarbeid med Amalie Skram VGS rundt forskningsbasert undervisning i realfagene ("Ekte data"); det er nylig søkt om støtte fra NFR (Innovasjonsprosjekt i offentlig sektor – FINNUT) for å utvikle dette nasjonalt.

Det synes likevel ikke som om UiBs omfattende forskning og utdanning knyttet til klima og energiomstilling utgjør en "branding" i forhold til UiB som foretrukket studiested, og her ligger det muligheter for institusjonen framover.

Vi utvikler UiBs etablering av kunnskapsklynger vil være avgjørende viktig for å sikre UiB-forskning og utdanning i samarbeid med eksterne samarbeidspartnere, og for å sikre innovasjonen som binder forskning, utdanning og næringsliv sammen. Klimaklyngen i Geofysens nyoppussede vestfløy (hvor Bjerknessenteret samlokaliseres; innflyttingsklar mars 2017) må spesielt sees i sammenheng med en strategisk satsing på klima- og energiomstilling (jf. Universitetsstyret S 5/16). Den marine klyngen, Bergen Media City og det planlagte EnTek-bygget, er alle umiddelbare naboer. Energy Lab er kimen til en energiklynge som allerede omfatter stor aktivitet innen fornybar energi, energiteknologi og energisystemer.

Bjerknessenteret er det norske miljøet som har den klart største finansieringen av klimaforskning fra EU (partnerne UiB, Uni klima, og Nansensenteret er på henholdsvis 1., 2. og 3. plass). Tilsvarende tall finner vi for nasjonale forskningsmidler. Mye av forskningen knyttet til energi og klima er avhengig av omfattende og kostbar infrastruktur; utstyr for flere hundre millioner kroner er de siste årene sikret for bergensmiljøene. Disse inkluderer Kjernefasiliteten for digital samfunnsvitenskap (DIGSSCORE) ved SV-fakultetet som består av Norsk medborgerpanel og Medborgerlaben og ICOS, NACO, FarLAB, EarthLab, OBLO (alle MN), og har alle en grad av innovasjon gjennom nyskapende teknologi, metodeutvikling og nye typer forskning.

Vi utfordrer UiB bidrar med en rekke bærende stemmer i dagens samfunns- og vitenskapsdebatt. Internasjonalt har Bjerknessenteret bl.a. levert hovedforfatterskap til FNs klimapanelts to siste hovedrapporter, og spesialrapporten om klimaekstremer og ekstremvær (SREX 2012). Den interne debatten blant UiBs studenter og forskere de siste årene rundt Akademiaavtalen mellom Statoil og universitetene, har vært toneangivende også på de nasjonale arenaer. Med aktiv deltakelse i Klimapartnere Hordaland har UiB vært med og løftet ambisjonene for et nullutslipps- eller fossilfritt samfunn.

Forslag

Blant verdens store samfunnsutfordringer er å begrense klimaendringene, tilpasse oss effekten av endringene og samtidig sørge for energi til en stadig voksende befolkning. UiB har bred og dyp kompetanse i disse temaene ved alle fakulteter, og vi har et utbredt samarbeid med eksterne partnere. Vi kan oppnå enda mer om ressursene samles, organiseres og synliggjøres bedre, både innad ved UiB og overfor våre partnere. MN ønsker å bidra til dette ved å ta på seg det samlede ansvaret for å koordinere det strategiske satsingsområdet *Klima og energiomstilling* ved UiB.

Vennlig hilsen

Helge K. Dahle
Dekan
Det matematisk-naturvitenskapelige fakultet